

Solmisation eller ej?

Siden første udgave af denne artikel blev skrevet i 2009, er der sket en stor udvikling i børnekormetodikken i Danmark. I 2022 er det meget udbredt blandt korledere at implementere solmisation i korprøver med børn – og i stigende grad også i korprøver med voksne. I 2009 var der både heftige fortalere og ligeså heftige modstandere af solmisation. På det tidspunkt var der også mange korledere, der slet ikke kendte begrebet 'solmisation', og som ikke vidste, hvad det dækkede over.

Af hensyn til den sidste gruppe starter artiklen derfor med et afsnit, der i grove træk beskriver, hvad solmisation er. Når solmisationsbegrebet er forklaret, vil jeg tage fat på spørgsmålet; "Hvorfor anvende solmisation?". Derefter vil jeg beskæftige mig med, hvordan man kommer i gang med at anvende solmisation, og hvordan det kan bringes ind i korprøven. De forholdsvis korte afsnit vil indeholde få, men konkrete idéer og oplæg til inspiration. Der findes i litteraturlisten anbefalelsesværdige bøger, der kan give yderligere inspiration og idéer.

Hvad er solmisation?

Ordet "solmisation" er skabt af stavelserne sol og mi. Solmisation har udviklet sig gennem mange stadier og former gennem de sidste 1000 år¹, og i dag findes der tre anvendte former:

1. Absolut Solmisation

Solmisationsstavelserne er betegnelser for faste toner. (do = c, re = d, mi = e, o.s.v.) Lidt firkantet sagt, kan man lige så godt synge på tonenavnene.

2. Tonika-do

Solmisationsstavelserne svarer til trin i en skala. (do = grundtonen/1. Trin i både dur og mol) Dette giver en velkendt durskala (do-re-mi-fa-so-la-bi-do), men en mere udfordrende molskala, hvor både stavelser og håndtegn er ændret for at passe til de ændrede toner i skalaen (f.eks. do-re-mo-fa-solo-bo-do). **Vi mangler illustration af det**

3. Relativ Solmisation

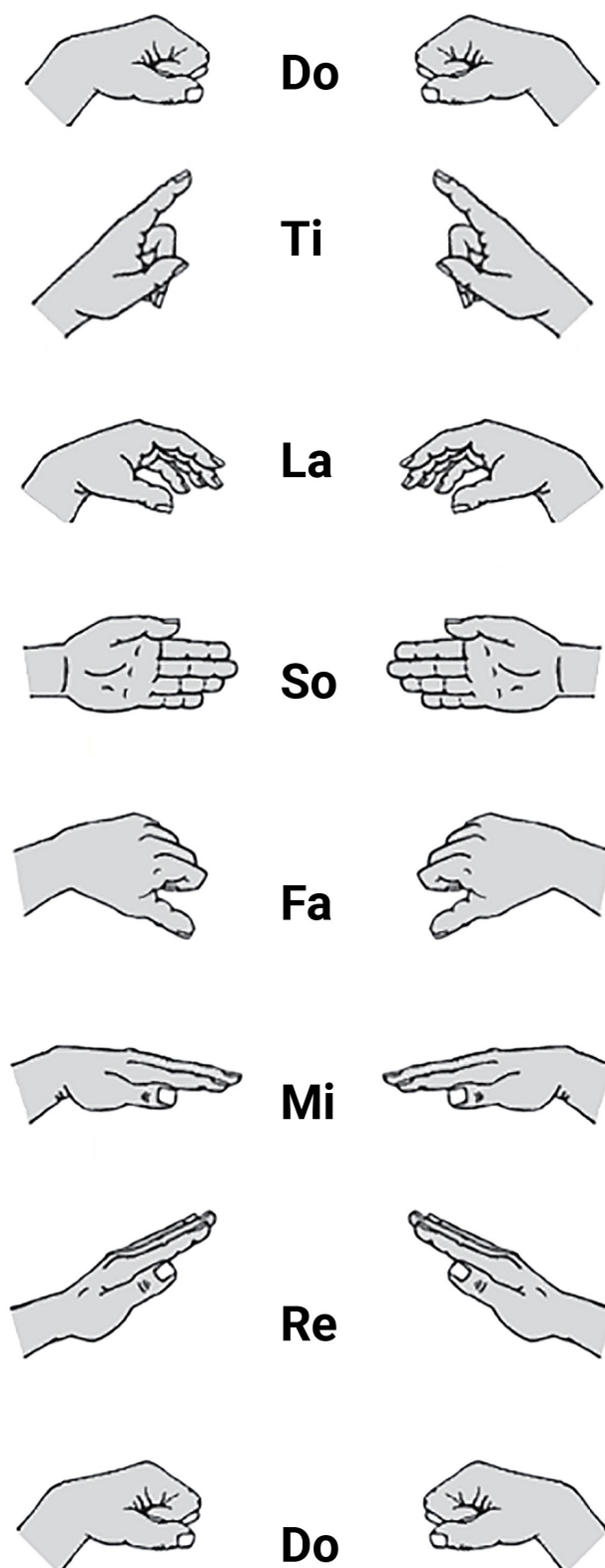
Solmisationsstavelserne betegner tonernes indbyrdes relation i skalaen. (do = durskalaens 1. trin og molskalaens 3. trin).

En ændring i solmisationsstavelserne er her ensbetydende med modulation eller evt. en mere udsvævende eller avanceret harmonisering. Den relative solmisation er den foretrukne metode indenfor tonal musik i Danmark for tiden, da solmisationsstavelserne øger forståelsen for tonernes indbyrdes betydning (intervaller) og enkelt forklarer harmoniske strukturer og funktioner.

Jeg finder, at relativ solmisation er langt den mest anvendelige solmisationsform og bygger derfor de efterfølgende afsnit på denne.

¹ Læs f.eks. "Musikpædagogik på basis af Kodály's pædagogiske filosofi" af Inge Marstal for en detaljeret beskrivelse af solmisationens historie, eller læs artiklen, "The Arab Contribution to the Music of the Western World", der kan hentes ned fra internettet, hvis den arabiske indflydelse på musik og solmisation har interesse.

Solmisationsstavelserne er knyttet til håndtegn:

Når man langsomt og opmærksomt synger en skala op og ned på solmisationsstavelser og med de tilhørende håndtegn, bliver det tydeligere, hvordan solmisationen påvirker ens opfattelse og udførelse af skalaen:

Do er den solide grundtone i dur eller den tunge, lave terts i mol, **Re** peger opad mod **Mi**. Skiftet fra den lyse vokal i **Mi** til den mørke i **Fa**, kombineret med **Fa**'s nedadrettede håndtegn, markerer tydeligt, at her er kun en halv tones afstand. Ligeledes er det meget lyse **Ti**, der tilmed fysisk peger op mod **Do**, tydeligvis kun en halv tone fra sit mål. Det kan næsten mærkes i kroppen.

Naturligvis er dette en helt individuel opfattelse, men med omhyggelig træning af skala-intervallerne med både solmisationsstavelser og håndtegn vil man opnå en bredere, kropslig og nærmest følelsesmæssig forståelse af intonation og intervaller.

Kombinationen af øre, krop og følelser giver en anden musikalsk tilgang end den mere teoretiske og logiske tilgang, vi ofte anvender i hørelæreundervisningen. Og hvad enten korlederen er tilhænger af den ene eller anden tilgang, kommer vi i spirekoret ikke udenom krop og følelser, så som korleder må man være åben overfor for nysgerrighed og nye måder både at synge og lytte på - kan man f.eks. lytte med maven?

Der må jo være en grund til, at der er så mange højtuddannede musikere, der sværger, de kan høre forskel på #- og b-tonearter - på et klaver? De hører et eller andet, som rækker ud over det logiske plan.

Hvorfor anvende solmisation?

Selvfølgelig kan man blive en meget dygtig musiker, sanger eller korleder uden at kende til solmisation, men der er samtidig mange gode argumenter for, at solmisation bestemt er værd at stifte bekendtskab med. Disse er mine argumenter for anvendelse af solmisation i undervisning og korprøver:

* **Solmisation tilføjer kropslighed til musikken:** Når vores krop er med, bliver vores forståelse dybere. For spirekorsbarnet hænger bevægelse, tanke, handling, sang, musik og krop uløseligt sammen. F.eks. kan en bevægelse støtte melodien og teksten. Med solmisation ledsages musikkens melodilinje af håndbevægelser, der følger tonernes bevægelser op og ned. Både solmisationsstavelserne og håndtegnene viser tonens relation til de andre toner i skalaen: Man véd hele tiden (evt. ubevidst), hvor man er. (F.eks. bliver det en ren instinktiv handling at finde "grundtonen" i en melodi: Grundtonen er do, og den solmiserende sanger kan knapt nok nå at tænke "do", før kroppen har sendt signal om tonehøjden og den tilhørende håndbevægelse.)

* **Solmisation støtter en god intonation:** Stavelsernes vokalfarver og de tilhørende håndtegn støtter kroppens forståelse af tonernes indbyrdes relationer. (Syng og vis: so-la-ti-do. Mærk hvordan ti løftes og lysnes op mod do. Det er nærmest umuligt at synge ti for lavt, når fingeren peger opad og vokalen er et 'i'.)

* **Solmisation støtter musikteori gennem praksis:** Arbejdet med solmisation giver en klar bevidsthed om skalaer, deres indbyrdes forskelle og trinenes placering i forhold til hinanden. Dette kan ret enkelt overføres til tonenavne, tonearter og modulationer, samklange (3-, 4- og 5-klange) og andre melodiske og harmoniske emner.

(Det er naturligtvis ikke dette niveau, vi arbejder på med spirekoret, men med et tidligt musikforståelsesfundament, vil disse tunge, teoretiske emner glide let ind på et senere tidspunkt.)

* **Solmisation støtter hørelære gennem en kropslig forståelse:** Som beskrevet ovenfor højnes trinbevidstheden gennem solmisation. Intervaller, harmonier, avancerede molskalaer, tonearter og modulationer afmystificeres og bliver nemt gennemskuelige ved brug af solmisationsstavelser og håndbevægelser. *(Kroppen afkoder musikken: "Det er jo bare so-do, jeg hører. Jamen så er det en kvart!". En avanceret skala bliver nemt gennemskuelig, når man synger den med solmisationsstavelser: Hvor er skalaen ændret? F.eks. kunne ti være blevet sænket til ta (altså fra stor septim til lille septim) – det kan mærkes at den 7. tone ikke længere peger op mod grundtonen som ti gjorde før, når man synger med solmisationsstavelser og håndtegn. På et senere niveau vil øret nemt kunne følge bas-toner i en koral, og dette omsættes uden problemer til solmisationsstavelser og håndtegn for den øvede sanger. Derefter oversættes solmisationen direkte til funktionsharmonik: "Når du har "do" som grundtone, hvad er akkorden så? Der er 2 muligheder: Tonika og Tonika Parallel som sekstakkord. Er det dur eller mol? Jamen, så er det jo bare..." Hørelære på konservatorieniveau simplificeres og bliver tilgængeligt!)*

* **Solmisation støtter og giver flere muligheder for flerstemmighed:** At synge én stemme, mens andre synger en anden er ikke nemt, og flerstemmighed bør gemmes til koret er klar til denne krævende udfordring. Men en enkel lille solmisationsoverstemme kan alle kor overkomme. Spirekoret støttes til at holde egen stemme ved at bruge hænderne, og solmisations-sproget hjælper dem til at huske og ubevidst forstå

musikalske sammenhænge: F.eks. forskellen på høj/lys og lav/mørk tone, forskellen på trinvis bevægelse/skala/trappe overfor tonegentagelser eller springende bevægelser, eller simpelthen noget så elementært som forskellen på sangens tekst og sangens melodi. *(Solmisation kan også anvendes til kanons eller mere avanceret flerstemmighed på et senere stadie. F.eks. kan en skala synges i 2-, 3- og evt. 4-stemmig kanon med meget smukke resultater – især med skalaer som harmonisk- og melodisk mol opstår nogle meget smukke akkorder! Man kan også anvende en skala over en kvint til at begynde med. Flerstemmighed gennem arbejde med treklange giver også et smukt musikalsk forløb. Korlederen kan vise hvornår én af de tre stemmer skal bevæge sig op eller ned: f.eks. do-mi-so, do-mi-la, do-fa-la, re-fa-la, re-fa-ti, o.s.v. Dette er eksempler på meget avanceret flerstemmighed for kor på højt niveau. De viser, at solmisation kan bruges til at lege med og samtidig øge korsangerens musikalske forståelse og bevidsthed fra begynderniveau til eliteniveau.)*

*** Solmisation giver variation i korprøven:**

Et ofte overset, men efter min mening meget afgørende, argument for solmisation i især spirekorsarbejdet er simpelthen; variation - tricks i ærmet til at holde opmærksomheden oppe! Solmisation er en metode, der både anvender sangstemme, krop og øre: Oplagt til de hoppende spirer, der elsker at kombinere tanke med bevægelse. De er nysgerrige og legesyge, og de elsker mystiske sprog og lyde. *(Når spirerne bliver fjerne i blikket eller lidt for urolige, er det tid til et skift. Hvis man har brug for 10-30 større og mindre skift i løbet af korprøven, er det godt med nogle forskellige kort på hånden! Solmisation giver lige et par ekstra kort: Overstemmer, leg med toner/stavelser/håndbevægelser, leg med solmisation kombineret med en lille rytme, lytteøvelser, o.l.)*

Det er ikke afgørende, om en korleder anvender solmisation eller ej. Solmisation er ikke et 'enten-eller'. I det følgende afsnit er solmisation f.eks. hovedsageligt anvendt som små drys i korprøven.

Det afgørende er, at den enkelte korleder gør op med sig selv, om, og i hvor høj grad, han/hun ønsker at anvende solmisation. Det er væsentligt, at vores brug af metoder (f.eks. solmisation) afspejler et bevidst valg – og helst et valg, der afspejler den type underviser, man er (eller ønsker at blive), og den virkelighed, man står med.

Kom godt i gang

Før solmisation introduceres i spirekoret, bør korlederen sørge for selv at føle sig hjemme i både stavelser og håndtegn. Det kræver koncentration at lede en korprøve med syngende lopper og samtidig forsøge at huske stavelser og bevæge hænderne i sære skemaer.

Nogle gode, enkle øvelser til at træne korlederens egne færdigheder kunne være:

- Syng både dur- og de forskellige mol-skalaer langsomt og omhyggeligt, som beskrevet ovenfor. Fornem sammenhængen mellem intervallerne, stavelserne og håndbevægelserne.
- Træn gerne pentatone skalaer - de to mest almindelige er do-pentaton (do-re-mi-so-la) og la-pentaton (la-do-re-mi-so)
- Øv flerstemmighed ved at træne både, at korlederens stemme støtter den ene korstemme, og korlederens håndtegn støtter den anden, og at korlederens 2 hænder støtter hver deres korstemme: Syng f.eks. "Stille Nu" imens en lille overstemme vises med hænderne ("mi-i, fa-a, so, fa, mi-i"). Eller vis 2 forskellige stemmer i

de 2 hænder ved f.eks. at lade højre ligge på do imens venstre viser en lille melodi (f.eks. so-mi-so-so-mi).

Brug meget gerne korets eget repertoire til at træne egne færdigheder – så er forberedelsen til korprøven sparet ved samme lejlighed. Variér øvelserne og skift imellem at vise og at synge frasen. På denne måde opnår man mest muligt overskud inden solmisationen overføres til korprøven.

Korlederens egne færdigheder behøver på ingen måde være på ekspertniveau, for at solmisation kan introduceres i spirekoret, men samtidig kan solmisation ende med at være et problem eller en ekstra stressfaktor i korprøven, hvis korlederen er utryk ved metoden.

Jo mere teknisk overskud man har i korprøven, desto mere afslappet og nærværende vil man også fremstå.

Solmisation i spirekorsprøven

Solmisation i spirekorsprøven kan være alt fra en lille solfa-overstemme i ny og næ til et længere, indgående forløb af sange, lege og læring med solmisation som tema. Her er et udsnit af forholdsvis enkelt tilgængelige anvendelser af solmisation på spirekorsniveau. For mere grundige beskrivelser og flere alsidige vinkler og lege henviser jeg til litteraturlisten.

* **Overstemmer:** Der findes et bredt repertoire af sange med små enkle solfa-overstemmer. John Høybyes materiale er bl.a. fyldt med velfungerende eksempler på overstemmer. Korlederen kan også selv lægge en overstemme til en enkel børnesang, men det kræver øvelse at lave en velfungerede stemme.

* **Musikpædagogiske sange og sanglege:** Solmisation i forbindelse med sanglege og mere musikpædagogisk undervisning virker godt som variation i spirekorsprøven. Skift scene, læring, tilgang, musikalsk stemning - og vind børnenes opmærksomhed. Der findes megen inspiration i f.eks. Inge Marstals bøger. De eksempler på lege og undervisning, som kan findes i disse bøger, kan anvendes direkte som beskrevet eller forholdsvis nemt overføres til korets repertoire. Hold dog for øje, at en stor del af sanglegenes succes er, at melodierne er små og enkle.

* **Rytmekort:** Kombinationen af solmisation og rytme kort er et glimrende forstadium til nodelæsning. I artiklen, "Rytme kort – Den Legende Hørelære", har jeg flere forslag til lege, der hurtigt kan kombineres med solmisation: Skriv simpelthen S (for So) og M (for Mi) under rytmerne på rytme kortene. Denne tilføjelse giver helt nye muligheder, men også udfordringer, så start gerne med nemme rytmer og vær bevidst om at gøre melodi og rytme musikalsk og logisk.

* **Små dryp:** Efterhånden som korlederen føler sig mere hjemme i solmisationen, kan den 'dryppes' i alle dele af korprøven som en ekstra variation – jeg taler her om dryp af 10 sekunder til max. 2 minutters længde:

Sidst i opvarmningen kan stemmetræningen varieres ved at lægge en lille solmisationsøvelse ind. (Syng og vis f.eks. en lille melodi af so, fa og mi over en 2-takters periode og lad børnene synge efter. Gentag legen med 2-3 forskellige melodier med det samme tonemateriale. Dette er dels god auditiv træning, dels skærper det koncentrationen med en lille variation - og i løbet af en sæson, kunne denne lille øvelse f.eks. strække sig over alle 7 skalatoner, så børnene får stiftet bekendtskab med solmisationen i enkle små bidder.)

Flerstemmighed kan øves med elementer fra solmisationen (f.eks. kan melodien tilføjes/veksles med liggetoner, håndbevægelser og små melodier/overstemmer). De enkleste af korets sange, kan som variation synges på solmisationsstavelser. ("Stille nu" består f.eks. kun af tre toner: do, re og mi.)

Små solmisationslege indimellem sangene er gode til at samle børnenes opmærksomhed (f.eks. imitation og/eller improvisation af en lille solfamelodi, gæt en solmisationsstavelse ud fra et håndtegn eller omvendt, barnet dirigerer, hvilke toner koret synger v.h.a håndtegn o.s.v.).

Alt er med til at gøre korprøven spændende. Kombinationen af små, kønne overstemmer og en dans/sangleg eller to kan løfte korprøven og give børnene et nyt, alsidigt kendskab til musikkens elementer uden at gøre korprøven tung af teori. Det er meget vigtigt at huske, at det ikke er i aldersgruppen 5-8 år, at solmisation og andre musikalske elementer forklares og uddybes. Det er til gengæld hér, vi lægger de vigtige grundsten til den senere bevidstgørelse. Med andre ord: Bare 'gør', uden snak! Leg, syng og dans, men gem forklaringer og deciderede opgaver til børnene i børnekoret (9-12 år), der synes dén slags er meget mere spændende! Spirekorsbørnene spørger ikke "hvorfør", når vi synger en lille 3-toners børnesang på solmisationsstavelser i stedet for teksten – det er bare et mere eventyrligt sprog med sjove håndbevægelser!

